

TECHNOLOGICZNE I EKONOMICZNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA GRUP PRODUCENTÓW ROLNYCH NA PRZYKŁADZIE PRODUCENTÓW JAJ „EKO-FERMA”*

Stanisław Kowalski, Anna Szelań-Sikora

Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Aneta Oleksy-Gębczyk

Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie

Streszczenie. Celem pracy było porównanie technologii produkcji, kosztów i dochodów gospodarstw specjalizujących się w produkcji jaj konsumpcyjnych przed i po przystąpieniu do Grupy Producentckiej. Określono strukturę kosztów produkcji jaj konsumpcyjnych przed i po przystąpieniu do Grupy, oraz wyliczono wskaźniki rentowności. Stwierdzono, że w wyniku konsolidacji i reorganizacji procesu produkcyjnego zwiększyły się dochody gospodarstw i wzrosła rentowność produkcji.

Słowa kluczowe: grupa producencka, gospodarstwo rolne, technologia produkcji, rentowność produkcji

Wprowadzenie

Pojedyncze gospodarstwa rolne niezależnie od swej wielkości są jednostkami zbyt małymi aby być partnerem dużych podmiotów zajmujących się pośrednictwem i handlem artykułami rolno-spożywczymi i sprostać wymaganiom konkurencyjnych, zrzeszonych w korporacjach producentów rolnych. Drobni producenci rolni często skazani są na jednego nabywcę. Powoduje to dużą niepewność co do możliwości zbytu swoich produktów i sprostania wymaganiom jakościowym. Połączenie wspólnych wysiłków w jeden reprezentujący ich podmiot działający jako „Grupa producentów rolnych” w dużym stopniu niweluje tę niepewność, podnosi siłę konkurencyjną i zapewnia korzystniejszą pozycję wobec dużych firm handlowych i przetwórców. Ponadto zapewnia to dostęp do tańszych środków produkcji i niezbędnych usług a także ogranicza ryzyko i niepewność, przy zachowaniu rodzinnego charakteru rolnictwa [Domagalska-Grędyś 2010; Grzywińska-Rapca 2003].

Grupy tworzone są przez producentów rolnych w celu prowadzenia działalności gospodarczej. Dostosowują produkcję do potrzeb rynku poprzez wykształcenie efektywnych struktur marketingowych umożliwiających zdobycie rynków zbytu produktów, zarówno w kraju, jak i zagranicą. Grupy stanowią rozszerzenie działalności prowadzonej przez cPL-Nonka w swoim gospodarstwie rolnym i stwarzają rolnikom możliwość wprowadzenia

* Prace wykonano w ramach grantu badawczego nr N 313 759040.

swojej produkcji na rynek produktów uszlachetnionych dzięki podwyższeniu wartości dodanej (uszlachetnianie, wstępne przetwarzanie) [Grzywińska-Rapca 2003]. Działanie w grupie ma na celu uzyskanie wyższych przychodów, obniżkę kosztów produkcji oraz poprawę usług świadczonych na rzecz producentów-cPLNonków grupy [Biuletyn Informacyjny 2005]. Do korzyści należy również wliczyć wspólne wykorzystanie sprzętu, przygotowanie produktów do handlu oraz organizację rynków zbytu, szerszy dostęp do najnowszych informacji jak i większe możliwości inwestycyjne wskutek połączenia kapitałów [Szelaǳ-Sikora 2010]. Organizowanie Grup Producentckich ma także znaczenie formalne, gdyż znaczna część instrumentów interwencji rynkowej w ramach Wspólnej Polityki Rolnej oparta jest na tych grupach. Dobrze zorganizowane struktury gospodarcze to także gwarancja efektywnego dialogu z władzą oraz wzmocnienie siły oddziaływania na politykę rolną [Szumski 2007]. Skromne badania naukowe z zakresu efektywności produkcji grup producentckich wskazują, że obniżają się koszty produkcji i podnosi się rentowność gospodarstw wchodzących w skład grupy a podstawowym czynnikiem łączącym jest wspólne specjalistyczne wyposażenie techniczne a także wspólne zaopatrzenie w surowce i zbyt produktów [Szelaǳ-Sikora 2010].

Celem pracy było przeprowadzenie badań w gospodarstwach należących do Sądeckiej Grupy Producentów Jaj „Eko-Ferma” (SGPJ) i na ich podstawie określenie różnic w technologii produkcji jaj konsumpcyjnych i efektów ekonomicznych wynikających z przystąpienia do Grupy Producentckiej. Ponadto celem pracy było także porównanie kosztów produkcji i poziomu zatrudnienia pracowników w fermach przed i po przystąpieniu do SGPJ. Efekty ekonomiczne przedstawiono jako różnicę w kosztach i dochodach gospodarstw oraz wyliczono współczynnik rentowności. Zakresem badań objęto 8 gospodarstw zajmujących się produkcją jaj konsumpcyjnych zrzeszonych w badanej grupie producentckiej, badania przeprowadzono w roku produkcyjnym 2010.

Przedmiot i wyniki badań

Przedmiotem badań były gospodarstwa specjalizujące się w produkcji jaj konsumpcyjnych należących do Sądeckiej Grupy Producentów Jaj „Eko-Ferma” Sp. z o.o. Podjęte wspólne działania w ramach powstałej organizacji to głównie wspólne sortowanie, pakowanie i sprzedaż jaj. W tym celu w 2006 roku przy wsparciu finansowym środków UE wybudowany został zakład pakowni i sortowni jaj, wyposażony w nowoczesną linię technologiczną holenderskiej firmy MOBA o wydajności katalogowej 45 tys. szt.·godz.⁻¹ Wszystkie czynności związane z sortowaniem i pakowaniem jaj sterowane są komputerowo. Jaja sortuje się według ustalonych klas wagowych oznaczonych odpowiednimi symbolami.

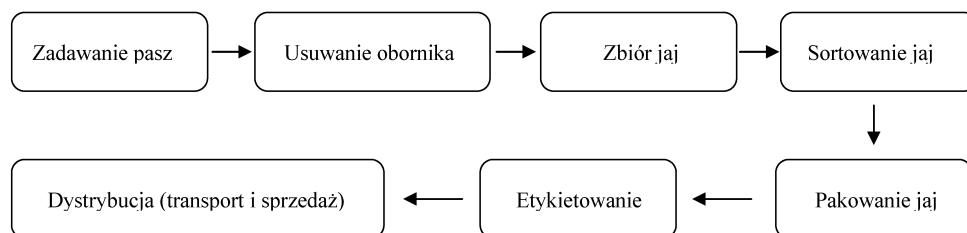
Zorganizowane w grupę gospodarstwa zajmują się tylko produkcją jaj, przy czym skoordynowany jest system zaopatrzenia w paszę, transport jaj do sortowni oraz wymiana stada kur. Charakterystykę produkcyjną badanych gospodarstw zestawiono w tab. 1, zaś technologię produkcji jaj w gospodarstwach przed i po przystąpieniu do grupy producentckiej przedstawiono na rys 1 i 2.

Tabela 1. Wielkość produkcji w badanych gospodarstwach
Table 1. Size of production in the researched farms

Gospodarstwo	Ilość kur niosek na fermie [tys. szt.]	Roczna produkcja jaj [mln. szt.]
A	22,1	6,2
B	22,1	6,2
C	23,6	6,6
D	25,3	7,1
E	16,5	4,7
F	16,5	4,7
G	17,5	4,9
H	13,5	3,8
Razem	157,1	44,2

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z tabeli, największą ilość kur niosek posiada gospodarstwo D, a co za tym idzie, ma ono również najwyższą roczną produkcję na poziomie 7,1 mln szt. Najmniejsze stado ma gospodarstwo H. Roczna wartość produkcji w tym obiekcie wynosi 3,8 mln szt. Średnia wielkość ferm kształtuje się na poziomie 19,63 tys. szt., natomiast średnia produkcja jaj na poziomie 5,53 mln szt.

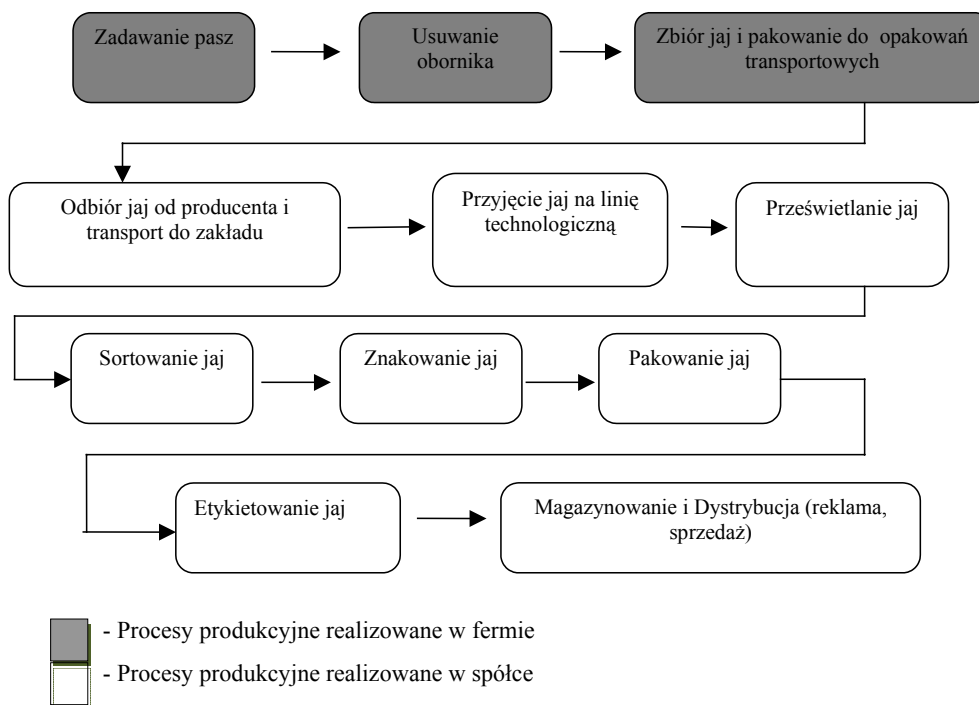

Źródło: opracowanie własne

Rys. 1. Schemat technologii produkcji jaj przed utworzeniem SGPJ „Eko-Ferma”
Fig. 1. Schematic representation of the eggs production technology before formation of the SGPJ (Sądecka Group of Eggs Producers) "Eko-Ferma"

Czynności przedstawione na rysunku 1 składające się na proces produkcyjny były wykonywane przez każdego producenta jaj przed zawiązaniem się spółki. Generowało to gospodarstwom większe koszty, jak również właściciele sami organizowali rynki zbytu, transport, pakowanie, czy też wszelkie działania marketingowe. Stanowili również dla siebie konkurencję.

Po przystąpieniu do grupy producenckiej część czynności i działań zostało przejętych przez spółkę. Nastąpił więc podział procesu produkcyjnego pomiędzy producentami a spółką.

Źródło: opracowanie własne

Rys. 2. Schemat technologii produkcji jaj z udziałem SGPJ „Eko-Ferma”
 Fig. 2. Schematic representation of the eggs production technology with participation of the SGPJ (Sądecka Group of Eggs Producers) "Eko-Ferma"

Z rysunków 1 i 2 wynika, że na proces technologiczny produkcji jaj składają się następujące etapy:

- zadawanie pasz w sposób mechaniczny. Klatki wyposażone są w automatyczne urządzenia służące do karmienia i pojenia;
- usuwanie obornika polegające na taśmowym transportowaniu odchodów do magazynu znajdującego się poza kurnikiem. Taśmy zbierające odchody ulokowane są poniżej klatek;
- zbiór jaj przeprowadzany jest w sposób automatyczny. Klatki w swoim wyposażeniu posiadają również rynienki odprowadzające jajka, które dalej są zbierane ręcznie lub taśmowo i następnie pakowane do pojemników transportowych;
- do zakładu sortowni i pakowni jaja dowożone są specjalistycznymi samochodami w ciągu 1 dnia od zniesienia;
- przyjmowanie jaj na linię technologiczną. Jaja trafiają do urządzenia prześwietlającego za pośrednictwem podajnika, który roPLNadowuje słupki po 6 wytłaczanek;
- proces prześwietlania jaj prowadzony jest na linii technologicznej. Pracownik produkcyjny ocenia następujące wyróżniki:

Technologiczne i ekonomiczne aspekty...

- czystość skorupy,
- uszkodzenia skorupy,
- uszkodzenia błony podskorupowej,
- sortowanie jaj odbywa się automatycznie na linii technologicznej wg ciężaru.
- przesortowane jaja pakowane są do opakowań jednostkowych na linii technologicznej z podziałem na klasy wagowe.

Przejęcie przez spółkę procesu konfekcjonowania i sprzedaży jaj pozwoliło zmniejszyć a nawet wyeliminować niektóre koszty w gospodarstwach.

Wielkość i strukturę kosztów produkcji przed i po przystąpieniu do Grupy Producentycznej przedstawiono w tabeli 2 oraz na rysunku 3.

Tabela 2. Koszty produkcji w badanych gospodarstwach przed i po przystąpieniu do SGPJ [tys. PLN]

Table 2. Production costs in the researched farms before and after joining the SGPJ [thousands of PLN]

Gospodarstwo	Przed przystąpieniem do SGPJ (2004 r.)			Po przystąpieniu do SGPJ (2009 r.)			Różnica
	Stałe	Zmienne	Razem	Stałe	Zmienne	Razem	
A	-	-	-	20,20	1345,53	1365,73	-
B	-	-	-	20,20	1345,53	1365,73	-
C	35,76	1664,67	1700,43	33,26	1441,26	1474,53	225,90
D	39,20	1616,89	1656,09	37,70	1365,74	1403,44	252,64
E	45,30	1386,16	1431,46	42,80	1229,59	1272,39	159,06
F	45,30	1395,99	1441,29	45,30	1231,13	1276,43	164,85
G	19,20	1364,66	1383,86	19,20	1180,22	1199,42	184,43
H	17,80	1275,15	1292,95	16,80	1143,82	1160,62	132,33

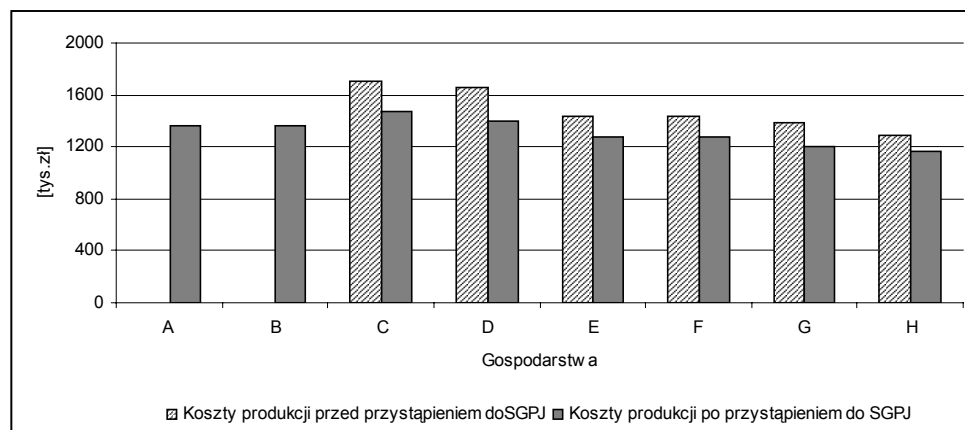
Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z tabeli najwyższe koszty produkcji ponosi gospodarstwo C. Wynoszą one 1700,4 i 1474,5 tys. PLN odpowiednio przed i po przystąpieniu do grupy. Różnica zatem wynosi ponad 225 tys. PLN co stanowi obniżkę kosztów około 13%. Najniższe zaś koszty produkcji ponosi gospodarstwo H, a różnica przed i po przystąpieniu do spółki wynosi blisko 135 tys. PLN, stanowi to około 11% kosztów produkcji. Gospodarstwo D pomimo tego, iż nie miało najwyższych kosztów produkcji osiągnęło najwyższy procent obniżki kosztów około 15%, wiąże się to z wielkością produkcji i nowoczesną linią technologiczną.

Z analizy kosztów wynika, że największy udział w kosztach produkcji mają koszty zmienne stanowiące około 96% ponoszone na zakup stada, pasz, robociznę oraz opakowania i nośniki energii.

Jak wynika z rysunku 3, różnica w kosztach nie jest znaczącą wielkością, ale należy jednak uwzględnić fakt, że działanie w grupie uchroniło niektóre gospodarstwa przed bankructwem wynikającym z konieczności inwestowania w nowoczesne sortownie spełniające rosnące wymagania jakościowe konfekcjonowania i znakowania jaj.

Dwa pierwsze gospodarstwa nie ponosiły żadnych kosztów przed zawiązaniem się spółki. Wynika to z faktu, że wcześniej nie zajmowały się one produkcją jaj. Działalność produkcyjną rozpoczęli wraz z powstaniem SGPJ „Eko-Ferma”.

Źródło: opracowanie własne

Rys. 3. Koszty produkcji przed i po przystąpieniu do SGPJ w poszczególnych gospodarstwach
 Fig. 3. Production costs before and after joining the SGPJ in particular farms

W tabelach 3 i 4 przedstawiono przychody, koszty, dochód i wskaźnik rentowności gospodarstw przed i po przystąpieniu do SGPJ.

Wskaźnik rentowności brutto jest syntetyczną miarą rentowności wyrażającą się osiągnięciem nadwyżki ponad ponoszony koszt. Jest to wskaźnik uniwersalny i służy do oceny każdego podmiotu gospodarczego.

Jak wynika z tabel przychody w poszczególnych gospodarstwach są bardzo zróżnicowane i odzwierciedlają wielkość produkcji oraz jakość produkowanych jaj.

Tabela. 3. Koszty produkcji i przychody ze sprzedaży oraz dochód i wskaźnik rentowności gospodarstw przed przystąpieniem do SGPJ

Table 3. Production costs and sale revenues as well as income and a profitability index of farms before joining the SGPJ

Gospodarstwo	Koszty produkcji przed SGPJ [tys.PLN·rok ⁻¹]	Przychód [tys.PLN·rok ⁻¹]	Dochód [tys.PLN·rok ⁻¹]	Wskaźnik rentowności
A	-	-	-	-
B	-	-	-	-
C	1700,43	1733,85	33,41	1,93%
D	1656,09	2003,76	347,67	17,35%
E	1431,45	1496,15	64,69	4,32%
F	1441,29	1493,72	52,43	3,51%
G	1383,86	1420,89	37,03	2,61%
H	1292,95	1324,49	31,53	2,38%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4. Koszty produkcji i przychody ze sprzedaży oraz dochód i wskaźnik rentowności gospodarstw po przystąpieniu do SGPJ

Table 4. Production costs and sale revenues as well as income and a profitability index of farms before joining the SGPJ

Gospodarstwo	Koszty produkcji po SGPJ [tys.PLN·rok ⁻¹]	Przychód [tys.PLN·rok ⁻¹]	Dochód [PLN·rok ⁻¹]	Wskaźnik rentowności
A	1365,73	1687,31	321,58	19,06%
B	1365,73	1606,90	241,17	15,01%
C	1474,53	1556,75	82,21	5,28%
D	1403,44	1833,06	429,61	23,44%
E	1272,39	1223,94	-48,45	-3,96%
F	1276,43	1282,36	5,92	0,46%
G	1199,42	1248,30	48,88	3,92%
H	1160,62	981,00	-179,62	-18,31%

Źródło: opracowanie własne

Porównując dane z obu tabel, można zauważyć w większości gospodarstw znaczny wzrost wskaźnika rentowności. Przede wszystkim bardzo korzystne zmiany nastąpiły w gospodarstwie D. Osiągnęło ono najwyższe dochody w wysokości 429,66 tys. PLN, obniżając koszty o ponad 252 tys. PLN w skali roku. Gospodarstwo D wykazało również najwyższy wzrost wskaźnika rentowności, aż o ponad 6,09%. Równie dobre wyniki osiągnęło gospodarstwo G gdzie dochód wzrósł z 37 tys. PLN. do ponad 48 tys. PLN., a wskaźnik rentowności podniósł się o 1,3%. przy niewielkiej produkcji.

Gospodarstwa, które powstały po zawiązanie się Grupy wykazały również duże dochody w porównaniu z kosztami jakie musiały ponieść. Gospodarstwo A utrzymuje swój dochód na poziomie ponad 320 tys. PLN. przy wskaźniku rentowności powyżej 19%, natomiast gospodarstwo B wykazuje dochód ponad 240 tys. PLN przy wskaźniku rentowności na poziomie 15,01%.

Wskaźnik rentowności obu tych gospodarstw jest wyższy niż większości gospodarstw działających przed utworzeniem się SGPJ. Oznacza to, że dzięki wsparciu Grupy mogły się rozwinąć już od początku swojej działalności.

Dwa gospodarstwa E i H zamknęły się stratą natomiast gospodarstwo F uzyskało bardzo niski dochód, było to następstwem epidemii w stadzie i związanym z tym pomorem znacznej jego części co miało istotny wpływ na dalszą produkcję. Dzięki uzyskanemu od grupy wsparciu, gospodarstwa mogły prowadzić dalszą działalność.

Stwierdzenia i wnioski

1. W wyniku utworzenia w 2006 roku Sądeckiej Grupy Producentów Jaj przez 8 gospodarstw specjalizujących się w produkcji jaj konsumpcyjnych wybudowano nowoczesny zakład sortowni i nastąpił podział procesu produkcyjnego. CPLNonkowie grupy zajmują się produkcją jaj zaś Grupa transportem, konfekcjonowaniem (sortowaniem, pakowanie i znakowaniem) i sprzedają jaj. Pozwoliło na prowadzenie skoordynowanej działań w zakresie zaopatrzenia, produkcji i dystrybucji wyrobów a także umożliwiło spełnienie wysokich wymagań sanitarnych i jakościowych produkcji.

2. W wyniku konsolidacji i reorganizacji procesu produkcyjnego w gospodarstwach obniżyły się koszty produkcji od 10% do 16%.
3. Powstanie Sądeckiej Grupy Producentów Jaj „Eko – ferma” sp. z o.o., z ekonomicznego punktu widzenia w znacznym stopniu przyczyniło się do poprawy sytuacji finansowej gospodarstw. Roczny dochód wzrósł od 12 do blisko 82 tys. PLN w zależności od wielkości gospodarstwa.
4. Porównując wskaźniki rentowności gospodarstw przed i po przystąpieniu do spółki zauważyć można ich wzrost nawet do poziomu 19%.

Bibliografia

- Domagalska-Grędyś M.** 2010. Aspekt społeczny i organizacyjny współdziałania w retoryce ekonomicznego uzasadnienia współpracy rolników. Roczniki nauk rolniczych. Seria G. T. 97. z. 2. s. 133-143
- Grzywińska-Rapca M.** 2003. Poprawa efektywności gospodarowania w wyniku przystąpienia do grupy producenckiej. Prace Naukowe AE we Wrocławiu. Nr 983. s. 226
- Szelaǳ-Sikora A.** 2010. Efektywność produkcji gospodarstw indywidualnych zrzeszonych w sadowniczej grupie producenckiej. Inżynieria Rolnicza 5(123). Kraków. s. 267-273
- Szumski S.** 2007. Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej. Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne. Warszawa. ISBN 978-83-60501-21-4.
- Biuletyn Informacyjny 10. 2005. Pomoc finansowa dla grup producentów rolnych. s. 26.

TECHNOLOGICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF FUNCTIONING OF AGRICULTURAL PRODUCERS GROUPS ON THE EXAMPLE OF THE "EKO-FERMA" EGGS PRODUCERS

Abstract. The purpose of the study was to compare production technology, costs and incomes of farms specialising in the production of table eggs before and after joining the Producers' Group. Costs structure of table eggs before and after joining the Producers' Group was determined. Moreover, a profitability index was calculated. It was stated, that as a result of consolidation and reorganization of the production process, farms incomes and profitability of production increased.

Key words: producers' groups, farm agriculture, production technology, production profitability

Adres do korespondencji:

Anna Szelaǳ-Sikora; anna.szelaǳ-sikora@ur.krakow.pl
Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
ul. Balicka 116B
30-149 Kraków